

Ede, Landgoed De Valouwe

rapport 1560

Ede, Landgoed De Valouwe

Een archeologische begeleiding

X.J.F. Alma

Colofon

ADC Rapport 1560

Ede, Landgoed De Valouwe
Een archeologische begeleiding

Auteur: X.J.F. Alma

In opdracht van: Bosgroep Midden Nederland

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, juli 2008

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized initials 'D.A.' followed by the name 'Gerrets' in a cursive script.

Autorisatie:
D.A. Gerrets

ISBN 978-90-6836-550-4

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033 299 8181
Fax 033 299 8180
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
2 Archeologische verwachting	7
3 Methoden	7
4 Resultaten	8
5 Interpretatie en conclusies	9
Literatuur	10
Lijst van afbeeldingen	10
Lijst van Tabellen	10
Verklarende woordenlijst	11

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Ede
Plaats:	Ede
Toponiem:	Landgoed De Valouwe
Kadastrale gegevens:	n.v.t.
Kaartblad:	32 H
Coördinaten:	(175.475, 455.655) / (176.060, 455.520) / (175.480, 455.500) / (175.985, 455.380)
Projectverantwoordelijke:	X.J.F. Alma
Bevoegd gezag:	Gemeente Ede
Deskundige namens het bevoegd gezag:	S. van der A
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	27495
ADC-projectcode:	4108315
Complex en ABR codering:	NX en ELCF
Periode(n):	IJZ
Geomorfologische context:	Dekzand
NAP hoogte maaiveld:	Onbekend
Maximale diepte onderzoek:	0,5 m – MV
Uitvoering van het veldwerk:	13 maart 2008
Beheer en plaats documentatie:	Provinciaal Depot Gelderland

Samenvatting

In opdracht van Bosgroep Midden Nederland heeft ADC ArcheoProjecten een Archeologische Begeleiding (opgraving met beperking) uitgevoerd op de locatie De Valouwe in de gemeente Ede. In het plangebied wordt natuurontwikkeling gerealiseerd. Door het afgraven van de bouwvoor tot op de overgang naar de dekzandgronden en het verschralen van de gronden, hoopt men in de toekomst een heidegebied te kunnen realiseren. Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 6,5 ha en was in gebruik als akkerland. Het gebied ligt aan de Wekeromseweg.

De uitgevoerde begeleiding had betrekking op de delen die reeds ontgraven waren. Een beperking voor de onderzoeksuitvoering was dat de terreinen reeds waren afgegraven tot op de overgang van de bouwvoor naar de top van het dekzand. Hierdoor was het vlak archeologisch gezien slecht leesbaar. Binnen het kader van het Programma van Eisen is getracht inzicht te krijgen in de aanwezige archeologische waarden. Tijdens het veldonderzoek is een verkenning gehouden op de afgegraven gedeeltes. Dit onderzoek heeft mede vanwege de uitvoeringscondities geen archeologische waarden in de vorm van sporen dan wel vondsten opgeleverd.

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

PERIODE	TIJD IN JAREN				
Nieuwe tijd C	1850	na Chr.	-	heden	na Chr.
Nieuwe tijd B	1650	na Chr.	-	1850	na Chr.
Nieuwe tijd A	1500	na Chr.	-	1650	na Chr.
Late-Middeleeuwen B	1250	na Chr.	-	1500	na Chr.
Late-Middeleeuwen A	1050	na Chr.	-	1250	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen D	900	na Chr.	-	1050	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen C	725	na Chr.	-	900	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen B	525	na Chr.	-	725	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen A	450	na Chr.	-	525	na Chr.
Romeinse tijd	19	voor Chr.	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	voor Chr.	-	19	voor Chr.
Bronstijd	2000	voor Chr.	-	800	voor Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300	voor Chr.	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800	voor Chr.	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd)	300.000	voor Chr.	-	8800	voor Chr.

Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.

1 Inleiding

In opdracht van Bosgroep Midden Nederland heeft ADC ArcheoProjecten op 13 maart 2008 een Archeologische Begeleiding (opgraving met beperking) uitgevoerd op de locatie Landgoed De Valouwe te Ede (afb. 1). Het onderzoek is uitgevoerd door X.J.F. Alma (veldarcheoloog) en P. Hazen (veldtechnicus). Senior archeoloog was D. Gerrets. De Archeologische Begeleiding behelsde het archeologisch verkennen van de reeds afgegraven gedeeltes met als doel eventuele archeologische sporen of vondsten in kaart te kunnen brengen.

Het onderzoek is uitgevoerd conform het Programma van Eisen (PvE).¹ De vondsten en bijbehorende documentatie die tijdens de begeleiding zijn verzameld, zijn gedeponeerd in het Provinciaal Depot Gelderland.

Een Archeologische Begeleiding kan als volgt omschreven worden: een inventarisatie, karakterisering en documentatie van aan- en afwezigheid van archeologische waarden in een door een niet-archeologische bodemversturende activiteit te verstoren gebied. Van de archeologische waarden wordt een karakterisering gegeven waarbij tenminste de volgende aspecten aan de orde zijn: periodeaanuiding, geologische context, aard (typering) en waarderingsaspecten.

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 6,5 ha en was in gebruik als akkerland. Het gebied ligt aan de Wekeromseweg.

In het Programma van Eisen (PvE) zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld voor het onderzoeksgebied:

Het doel van het onderzoek was om het aanwezige bodemarchief veilig te stellen door middel van documentatie en vondstverzameling. De beperking in de vraagstelling bestaat uit de werkwijze: het onderzoek volgt de graafwerkzaamheden. In de tweede plaats kunnen dan de volgende vragen worden beantwoord:

1. Wat is de bodemopbouw?
2. Wat is de aard en ouderdom van de aangetroffen archeologische sporen?
3. Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?
4. Wat zijn de aanbevelingen met betrekking tot toekomstig beheer van het terrein?

2 Archeologische verwachting

Het onderzoeksgebied betreft een terrein van zeer hoge archeologische waarde (AMK-nummer 3170). Op dit terrein zijn resten aanwezig van de bewoning uit de IJzertijd en een Celtic Field uit de IJzertijd. In de directe omgeving zijn diverse archeologische vindplaatsen bekend: fragmenten aardewerk uit de IJzertijd; een nederzetting uit de IJzertijd/Romeinse tijd; grafheuvels uit het laat-Neolithicum/Bronstijd en een urnenveld uit de vroege IJzertijd. Het op het terrein aanwezige Celtic Field akkersysteem is goed zichtbaar op de luchtfoto 239 van de luchtfotoatlas. Mogelijk zijn de wallen in het veld ook nog waarneembaar.

Op het terrein zelf zijn bij veldinspecties archeologische sporen waargenomen. De aard en datering van de sporen zijn niet bekend, maar het is aannemelijk dat het gaat om bewoningsporen uit de IJzertijd.

3 Methoden

De archeologische begeleiding is uitgevoerd conform de KNA, versie 3.1. In het onderzoeksgebied is de bovengrond (bouwvoor) over een groot gedeelte van het plangebied afgegraven tot op de overgang van de bouwvoor naar de top van het dekzand. De begeleiding had als doel om in de delen die reeds afgegraven zijn door middel van een karterend onderzoek eventueel aanwezige sporen en vondsten in kaart te brengen. Een beperking van het onderzoek was dat het niveau tot waarop de bovengrond was afgegraven voor een onleesbaar vlak zorgde. Het terrein is systematisch in banen van 1 á 2 meter afgelopen. Tijdens deze verkenning zijn geen sporen herkend en derhalve is er niets ingemeten of gedocumenteerd. Wel zijn tijdens het veldonderzoek enkele vondsten verzameld, die na determinatie natuurlijk bleken te zijn.

¹ S. van der A, 2008, PvE nummer: 2005-24

4 Resultaten

Tijdens het veldonderzoek is het gebied dat reeds was ontgraven systematisch afgelopen op sporen en vondstmateriaal. Over een groot gedeelte van het onderzoeksterrein was de bovengrond afgegraven tot op precies de overgang van de bouwvoor naar de top van het dekzand (Afb. 2 en 3). Hierdoor was er sprake van een zogenaamde 'koeienhuid', een gele basis van de top van het dekzand met grote zwarte vlekken van de bouwvoor (Afb. 4). Door deze ontgravingsdiepte was er echter geen sprake van een leesbaar vlak. Voor een goed zichtbaar en leesbaar vlak zou er verdiept moeten worden tot zeker enkele centimeters onder de bouwvoor. Tijdens het systematisch nalopen van het vlak zijn er geen sporen herkend. Wel zijn er enkele vondsten verzameld (met name vuursteen), die na determinatie natuurlijk bleken te zijn. Ook specifieke waarden van het gebied, zoals de walletjes van de Celtic Fields, waren in het veld niet waarneembaar,

Afb. 2. Overzichtsfoto oostelijke deel afgegraven gedeelte onderzoeksterrein.

Afb. 3. Overzichtsfoto westelijke deel afgegraven gedeelte onderzoeksterrein.

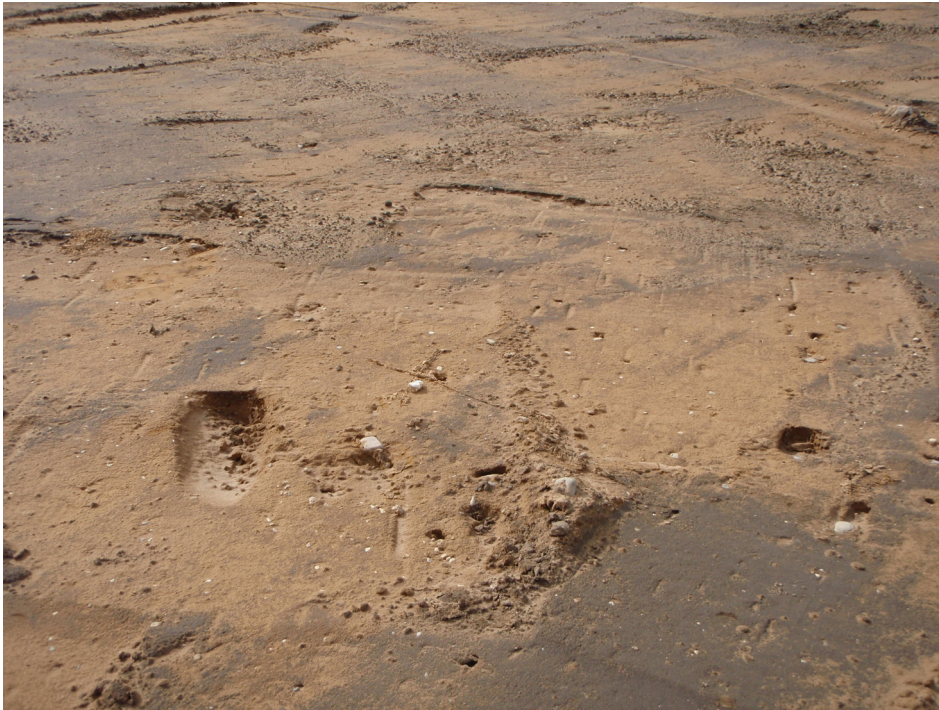

5 Interpretatie en conclusies

De onderzoeksvragen die in het Programma van Eisen / Plan van Aanpak zijn gesteld, kunnen nu als volgt worden beantwoord:

1. Wat is de bodemopbouw?
  - In het plangebied zijn aan de rand van de ontgraven zones enkele kleine profielen opgeschaafd. Deze profielen lieten een bouwvoor zien met eronder direct de top van het dekzand (Afb. 5). Opvallend aan het dekzand was het voorkomen van een grote hoeveelheid grind met een grote diameter (Afb. 4).

Afb. 4. Vlakkfoto.

Afb. 5. Profielfoto.

2. Wat is de aard en ouderdom van de aangetroffen archeologische sporen?
- Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische sporen aangetroffen. Dit betekent niet dat deze afwezig zullen zijn geweest. De aanlegdiepte van het vlak ligt vermoedelijk enkele centimeters boven het te verwachten archeologisch leesbare niveau. Het is zeer goed mogelijk dat archeologische waarden wel aanwezig zijn, maar door de gehanteerde methode niet zijn aangetroffen.
3. Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?
- Idem. Doordat er geen sporen en vondsten zijn aangetroffen valt er geen relatie te leggen. Echter, deze zijn vermoedelijk niet aangetroffen vanwege de onleesbaarheid van het vlak (nog net boven het archeologische niveau).
4. Wat zijn de aanbevelingen met betrekking tot toekomstig beheer van het terrein?
- Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische waarden aangetroffen, mede vanwege de gehanteerde onderzoeksmethode. Aangezien archeologische waarden op basis van de archeologische verwachting voor het gebied wel verwacht kunnen worden, en het huidige onderzoek ook niet heeft kunnen uitwijzen dat deze er niet zouden zitten, wordt geadviseerd om geen verdere bodemverstorende werkzaamheden te laten plaatsvinden. Mochten deze wel plaatsvinden dan is het advies voorafgaand archeologisch onderzoek te laten verrichten.

Literatuur

A, S. van der, 2008: Programma van Eisen, Archeologische Begeleiding landgoed De Valouwe. PvE nummer 2005-24.

Gerritsen, F., Jongste P. en L. Theunissen, 2005: De Late Prehistorie in Noord-, Oost- en zuid-Nederland en het rivierengebied. In: *Nationale Onderzoeksagenda Archeologie, Hoofdstuk 17*.

Lijst van afbeeldingen

- Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.
Afb. 2. Overzichtsfoto oostelijke deel afgegraven gedeelte onderzoeksterrein.
Afb. 3. Overzichtsfoto westelijke deel afgegraven gedeelte onderzoeksterrein.
Afb. 4. Vlakfoto.
Afb. 5. Profielfoto.

Lijst van Tabellen

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

Verklarende woordenlijst

Antropogene sporen Alle immobiele sporen van menselijke oorsprong, variërend van paalgaten of fosfaatvlekken tot muurresten.

AMK Archeologische Monumentenkaart geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: 1) Archeologische waarde, 2) Hoge archeologische waarde, 3) Zeer hoge archeologische waarde en 4) Zeer hoge archeologische waarde beschermd. De AMK is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RACM en de provincies en wordt beheerd door de RACM.

Archeologische indicatoren Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.

Archis Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RACM beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten.

C14 Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CIS Het landelijke registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

Ex situ niet ter plaatse. Aanduiding die wordt gebruikt om aan te geven of grondsporen en / of artefacten zich niet meer op de oorspronkelijke plaats in de bodem bevinden. Behoud ex situ is het bewaren van de archeologische informatie door definitief onderzoek (opgraven, documenteren en registreren).

IKAW Indicatieve kaart van archeologische waarden, een door de RACM geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.

IVO Inventariserend Veld Onderzoek. Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.

In situ Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren. Behoud in situ is het behouden van archeologische waarden in de bodem.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

PVA Plan van Aanpak. Een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen en/of het ontwerp te voldoen. Ook wordt hierin een voorstel gedaan voor de werkwijze waarmee de in het Programma van Eisen en/ of ontwerp geformuleerde resultaatsverwachtingen bereikt kunnen worden.

PVE Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.

RACM Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumentenzorg, tot eind 2006 de ROB, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek.

RTS Robotic Total Station. Hiermee worden vlakken direct digitaal ingemeten.

Selectieadvies Archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Dit wordt opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria.